

Nevena Čudina Turčinov
Split

JOSIP GALIĆ: *SINTAKSA IMPERATIVNIH REČENICA U HRVATSKOME CRKVENOSLAVENSKOM JEZIKU*

Hrvatska sveučilišna naklada, Staroslavenski institut, Zagreb, 2023.

Godine 2023. objavljena je knjiga koja znatno pridonosi proučavanju hrvatskoga crkvenoslavenskog jezika. Riječ je o knjizi *Sintaksa imperativnih rečenica u hrvatskome crkvenoslavenskom jeziku* autora Josipa Galića.

Josip Galić rođen je u Splitu 1990. godine. Od 2021. godine zaposlen je kao znanstveni suradnik na Staroslavenskome institutu u Zagrebu. Glavna su mu područja znanstvenoga interesa hrvatsko glagoljaštvo, sintaksa, dijalektologija i povijest hrvatskoga jezika, a trenutačno radi na hvalevrijednim projektima poput *Rječnika crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije* te jezičnog istraživanja i transliteracije *Prvoga vrbničkog misala*. Doktorirao je 2019. godine na Filozofskome fakultetu u Zagrebu obranivši doktorski rad *Sintaksa imperativnih rečenica u hrvatskoglagoljskim neliturgijskim zbornicima*. Na temelju toga doktorskog rada nastala je ova knjiga. Međutim, za potrebe pisanja knjige autor je znatno proširio korpus na kojemu je provedeno istraživanje u odnosu na doktorski rad.

U knjizi su u okvirima minimalističkoga i kartografskoga istraživačkog programa analizirane i opisane imperativne rečenice u hrvatskome crkvenoslavenskom jeziku. U korpus su osim hrvatskoglagoljskih neliturgijskih zbornika i kodeksa, analiziranih u doktorskome radu, uključeni i najstariji hrvatskoglagoljski fragmenti i liturgijski kodeksi. Prošireni korpus obuhvaća fragmente, misale, brevijare, psaltire, obrednike, zbornike i druge kanonske starocrkvene spomenike. Upravo ta nova građa omogućila je još detaljnije istraživanje sintaktičkih pojava povezanih s imperativnim rečenicama u hrvatskome crkvenoslavenskom jeziku. Knjiga ima 392 stranice i podijeljena je na deset poglavlja: *Uvod, Imperativne rečenice, Korpus, Ciljevi, Metodologija, Teorijski*

okvir, Imperativni oblici, Sintaksa pravih i zamjenskih imperativa, Subjekti imperativnih rečenica, Niječne imperativne konstrukcije, Imperativno-izjavne sastavne i rastavne strukture, Izražavanje direktivnosti prezentskim i infinitivnim oblicima te Zaključak.

U uvodnome dijelu autor ističe kako se opredijelio za istraživanje imperativnih rečenica jer u dosadašnjoj literaturi postoji velika praznina na tom polju i ovom se knjigom „sustavnim opisom sintakse imperativnih rečenica u hrvatskome crkvenoslavenskom jeziku ta praznina želi popuniti”. Naglašava kako je u starocrkvenoslavenskim gramatikama moguće pronaći tek opći pregled osobitosti imperativnih rečenica ili samo analizu pojedinih sintaktičkih aspekata imperativnih rečenica.

U poglavlju naslovljenom *Imperativne rečenice* autor polazi od definicije imperativnih rečenica kao jednog od triju temeljnih rečeničnih tipova kojim se „izvode direktivni govorni činovi, tj. navodi se na kakvo djelovanje”. Ovo poglavlje čitatelja upoznaje s osnovnim morfosintaktičkim obilježjima imperativnih rečenica. Ono što knjigu čini zanimljivijom i približava je svakomu čitatelju jest obilje primjera. Autor donosi primjere različitih imperativnih rečenica u hrvatskome jeziku te drugim svjetskim jezicima poput engleskog, talijanskog i španjolskog, ali i specifičnosti imperativnih rečenica koje se javljaju samo u nekim manje poznatim jezicima, primjerice u kobonskome i evenkijskome jeziku. Ovo poglavlje nudi jako dobru teorijsku podlogu za ono što će se obrađivati i analizirati u poglavljima koja slijede.

U trećem poglavlju navedene su osnovne informacije o korpusu, ciljevima istraživanja i metodološkim postupcima. U zasebnim potpoglavljima autor detaljnije objašnjava glavne odrednice minimalističkoga i kartografskoga istraživačkog programa. Navodi kako je osnovni cilj istraživanja „ponuditi sustavan opis imperativnih rečenica u hrvatskome crkvenoslavenskom jeziku”, ali dodaje kako istraživanje ima nekoliko sekundarnih ciljeva poput uočavanja potencijalnih razlika između liturgijskih kodeksa sjeverne i južne skupine, utvrđivanja eventualnih utjecaja govornoga jezika na sintaksu imperativnih rečenica, usporedbe sintaktičkih osobitosti te vrste rečenica u hrvatskome crkvenoslavenskome jeziku sa stanjem u starocrkvenoslavenskome jeziku te uočavanja eventualnih utjecaja grčkih i latinskih tekstova na sintaksu imperativnih rečenica u hrvatskome crkvenoslavenskom jeziku.

Četvrto poglavlje, *Imperativni oblici*, podijeljeno je na dva potpoglavlja u kojima se opisuju pravi i zamjenski imperativni oblici hrvatskoga crkvenoslavenskog jezika. Veći dio poglavlja autor posvećuje detaljnoj analizi tvorbe pravih imperativnih oblika, koji se u hrvatskome crkvenoslavenskom jeziku najčešće pojavljuju. Navodi odstupanja i specifičnosti, a sve potkrepljuje brojnim primjerima, čime čitatelju uvelike olakšava razumijevanje. Navodi i primjere dvaju zamjenskih imperativnih oblika: sveze *da* + prezent te sveze *neka* + prezent.

I dok se u poglavlju o imperativnim oblicima susrećemo s primjerima i tvorbom imperativa, iduće poglavlje detaljno opisuje sintaksu pravih i zamjenskih im-

perativnih oblika u imperativnim, ali i u nekim vrstama zavisnih rečenica. A svim ljubiteljima lingvistike zanimljivo će biti pročitati i neke informacije o jezicima balkanskoga jezičnog saveza, koje autor u jednome od potpoglavlja donosi i potkrepljuje primjerima. Na kraju ovoga, ali i idućih dvaju poglavlja nalaze se autorove zaključne napomene, kojima jasno i pregledno sažima sve što je prethodno detaljno analizirano u poglavljima.

Šesto poglavlje posvećeno je svojstvima subjekata imperativnih rečenica. Autor analizira vokativne imenske skupine i odgovara na pitanje mogu li one biti analizirane kao sintaktički subjekti. U nastavku navodi i obilježja leksički neizraženih i izraženih imperativnih subjekata.

U najduljem poglavlju u knjizi predstavljene su niječne imperativne konstrukcije. Autor ističe kako su niječne konstrukcije posebno zanimljiva tema istraživanja jer u mnogim jezicima pravi imperativni oblici nisu kompatibilni s niječnim obilježivačem (npr. u romanskim jezicima). Međutim, u slavenskim su jezicima oni u pravilu kompatibilni. Čitajući o niječnim imperativnim konstrukcijama, saznajemo o svojstvima takvih konstrukcija prvenstveno u hrvatskome crkvenoslavenskom jeziku, ali i u starocrkvenoslavenskome te u suvremenim slavenskim jezicima.

U idućem poglavlju analizirane su imperativno-izjavne strukture. Najčešće se radi o sastavnim imperativno-izjavnim strukturama povezanim sastavnim koordinatom *i*, ali navedeni su i vrlo rijetki primjeri rastavnih struktura, povezanih koordinatorima *ili* te *ali*. Autor navodi kako su takve strukture svojstvene i suvremenom hrvatskom jeziku (npr. *Ispričaj mi se ili ću se naljutiti*.).

Za kraj, autor se odmiče od imperativnih konstrukcija i predstavlja mogućnost izražavanja direktivnosti izjavnim rečenicama s prezentskim oblicima te korijenjskim rečenicama u kojima se kao predikati pojavljuju infinitivi.

Knjiga *Sintaksa imperativnih rečenica u hrvatskome crkvenoslavenskom jeziku* pridonosi znanstvenoj djelatnosti na više razina. Za početak, od velike je važnosti jer se bavi neizjavnim strukturama jezika, koje su često dosad u literaturi i radovima bile zanemarene. Nadalje, kao prva publikacija koja detaljno analizira i opisuje imperativne rečenice, knjiga predstavlja velik doprinos proučavanju hrvatskoga crkvenoslavenskog jezika. Znanstvena joj je važnost nepobitna, no što je približava čitateljima? Pregledna struktura, jasnoća izlaganja te obilje primjera i zanimljivosti koji pružaju uvid u različita svojstva imperativnih oblika, kako u hrvatskome crkvenoslavenskom jeziku, tako i u ostalim svjetskim jezicima. Ova knjiga stoga neće biti zanimljiva samo stručnjacima za hrvatski crkvenoslavenski jezik već i svim ljubiteljima lingvistike, a koristit će i studentima.

Naposljetku možemo sa sigurnošću potvrditi da je autorova uvodna želja da sustavnim opisom sintakse imperativnih rečenica u hrvatskome crkvenoslavenskom jeziku popuni prazninu u dosadašnjoj literaturi ispunjena.